

Аннотация

Статья посвящена решению проблемы перевода английских фразеологизмов. Авторы определяют понятие “фразеологизм”, рассматривают классификацию фразеологизмов и разные варианты их перевода.

Ключевые слова: фразеологизмы, идиомы, классификация, перевод, библеизм, устойчивые словосочетания.

Annotation

The article is devoted to the problem of English idioms translation. The authors define the term “idiom”, consider classification of idioms and different variants of their translation.

Keywords: idioms, classification, translation, Biblical phrase, set expression.

Березенко В. М.

Київський національний лінгвістичний університет

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ МАРКЕРІВ ВІРОГІДНОСТІ ТА МАРКЕРІВ ЙМОВІРНОСТІ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті вивчаються характеристики та дискурсивні особливості маркерів вірогідності в сучасній англійській мові. Мета даного дослідження – довести, що відповідно до мовленнєвої ситуації мовець позначає своє висловлювання лінгвістичними одиницями зі значенням категоричної вірогідності або мовними одиницями зі значенням проблематичної вірогідності.

Ключові слова: категорична вірогідність, проблематична вірогідність.

Останнім часом у дискурсі допускаються довільні варіації вживання мовних одиниць з протилежним значенням, а саме маркерів вірогідності та маркерів ймовірності. Така взаємозамінність маркерів не є прийнятною, оскільки вони по-різному тлумачать ситуацію об'єктивності дійсності. Дана стаття покликана диференціювати мовленнєві акти проголошення вірогідності інформації та мовленнєві акти припущення й роз'яснити їх основні відмінності.

Оцінка слухачем вірогідності / ймовірності істинності інформації здійснюється на основі констативних висловлювань. **Констативні висловлювання** відносяться до основних комунікативно-функціональних типів висловлювання, які є найбільш інформативними і повідомляють про події/явища об'єктивної дійсності [6, С. 161; 10, С. 40].

Услід за Г. Г. Почепцовим [7, С. 17], під констативом ми розуміємо такий прагматичний тип висловлювання, комунікативно-інтенційним змістом якого є ствердження мовцем істинності пропозиційного змісту. Сам термін “констатив” [Там же] говорить про характер його формальної структури – це повідомлення у формі ствердження.

Призначення констативного висловлювання полягає в розширенні інформаційного фонду мовця та слухача – їх загального фонду знань про світ. Тому попередньою умовою для констативу є таке правило: “Для М не очевидно, що С знає, що Р”, де М – мовець, С – слухач, а Р – пропозиція, тобто стверджувальне речення передбачає презумпцію з боку мовця, що хоча б частина поданої ним інформації є для слухача невідомою [5, С. 26].

Для успішного здійснення ілокутивного акту будь-якого типу необхідне дотримання певних умов, а саме: підготовчих умов, умов щирості та сутнісних умов. **Підготовчою умовою** ілокутивного акту констативу є наявність у мовця певних засад для того, щоб вважати судження, яке він стверджує, істинним [11, С. 71]. **Умова щирості** полягає в тому, що мовець має бути впевненим у істинності свого повідомлення, оскільки стверджувати – значить показувати, що віриш у своє власне ствердження [2, С. 220]. **Сутнісна умова** відображає той факт, що вимовлення висловлювання є спробою проінформувати слухача та переконати його в істинності повідомленої інформації [8, С. 68].

Констативи, відображаючи факти об'єктивної дійсності, передають також внутрішні психічні переживання мовця з приводу повідомлюваних фактів: впевненість, сумнів тощо. Залежно від **епістемічного стану** мовця на момент виголошення повідомлення, акт констатації може бути ускладнений ствердженням або припущенням про існування того чи іншого факту.

Необхідність ускладнення констатації може бути викликана посиленням чи послабленням інтенсивності ілокутивної сили висловлювання. Це пояснюється тим, що мовець, формуючи своє висловлювання, перебуває у відповідному епістемічному стані, що й позначається на характері констативного висловлювання. Відповідно до епістемічного стану мовця та ступеня ілокутивної сили повідомлення, правомірно виділити такі актуалізовані в мовленні функціональні варіанти констативу, як інформатив, декларатив та супозитив.

Інформатив ми розуміємо як такий ілокутивний акт, який зводиться до подання інформації фактуального змісту. **Декларатив** – це проголошення істинності інформації. **Супозитив** є таким ілокутивним актом, суть якого полягає у поданні інформації, ймовірнісної за змістом. Інформатив відбиває фактуальність поданого знання, декларатив – впевненість мовця у істинності стверджуваного, а супозитив – припущення/непевненість мовця відносно події/явища об'єктивної дійсності.

Деякі дослідники розглядають констатив як поєднання актів інформативу та декларативу [3, С. 41]. Але сутнісні ознаки інформативу та декларативу нерівнозначні. На наш погляд, мовленнєвий акт декларативу є вторинним у відношенні до інформативу і може бути представлений таким чином: **декларатив = інформатив + істиннісна оцінка пропозиції**. Аналогічно, мовленнєвий акт супозитиву як вторинний щодо інформативу

може бути відображений схематично таким чином: **супозитив = інформатив + ймовірнісна оцінка пропозиції**.

У випадку перебування мовця у епістемічному стані переконання в істинності пропозиційного змісту повідомлення його висловлювання відповідає мовленнєвому акту декларації. Відмінність між інформативом та декларативом прослідкуємо на прикладі:

(1) *''He was sent by the central party in Westminster to fight the by-election, if he could get selected. He didn't set out to replace you personally.''*

She demanded, ''How do you know?''

''He told me. He's been giving me a condensed course in politics since last Wednesday, when he brought me here as window dressing'' /Francis, 124/.

У прикладі (1) перше висловлення мовця носить фактуальний характер і є тому інформативом. Про це свідчить називання чітких даних ситуації спілкування: ким (*by the central party*), куди (*in Westminster*), з якою метою (*to fight the by-election*) було відіслано об'єкта повідомлення. На запит слухача щодо джерела інформації мовець подає друге повідомлення, яке слугує аргументом попереднього. Істинність наданої інформації, отриманої мовцем опосередкованим шляхом (від свого знайомого), забезпечується вказівкою на джерело інформації (*He told me*). Нашарування істиннісної оцінки на інформатив у вигляді вказівки на джерело повідомлення надає висловлюванню ознак констативу-декларативу.

Якщо мовець перебуває у епістемічному стані невпевненості щодо істинності інформації, констатив набуває форми супозитиву. Відмінність між інформативом та супозитивом можна прослідкувати на прикладі:

(2) *''Can you describe him?''*

''He was a very big man. Six feet at least. A giant.''

''Fair or dark?''

''I – well – I'm not exactly sure. I think he was bald'' /Christie, 111/.

У прикладі (2) суб'єкт інформування володіє знанням фактуального характеру, що описувана особа, яку підозрюють у злочині, високого зросту. Висловлювання *He was a very big man. Six feet at least. A giant* носить інформативний характер, на що вказують фактуальний виклад інформації та відсутність висловленого ставлення до стверджуваного. Щодо кольору волосся мовець має сумніви і припускає, що підозрюваний чоловік був лисим. Висловлювання-супозитив *I'm not exactly sure. I think he was bald* марковане мовцем мовними засобами зі значенням невпевненості *I'm not sure, I think*. З прикладу видно, що інформатив пов'язаний з повідомленням адресату інформації як вірогідного знання, а супозитив подає інформацію як суб'єктивну думку, тобто як ймовірну, а не вірогідну.

Отже, прагматичне призначення констативного висловлювання полягає у ствердженні фактів (інформатив), істиннісних (декларатив) та ймовірнісних (супозитив) оцінок. Тому констатив, семантична та синтаксична структура якого ускладнюється оцінкою з боку мовця, може представляти ситуацію

об'єктивності дійсності двояко: як категорично вірогідну чи проблематично вірогідну.

Необхідно зазначити, що для проблематичної та категоричної вірогідності властива градація модальних значень, тобто значення модальності констативного висловлювання співвідноситься зі значенням його інтенсивності і відбивається через призму таких понять, як "знання", "думка", "віра", "переконання". Так, думкою є свідоме визнання допустимості чогось істинним. Якщо визнання істинності судження має достатньо засад із суб'єктивного боку і в той же час вважається об'єктивно недостатнім, то воно називається вірою. Суб'єктивно і об'єктивно достатнє визнання істинності судження є знання. Суб'єктивна достатність називається переконанням (лише для однієї людини), а об'єктивна достатність – вірогідністю (для кожного) [4, С. 481].

Відмінність між ствердженням знання та припущенням полягає в тому, що вони знаходяться в різних логічних системах. "Знати" як виразник знання (**категорична вірогідність**) представляє ствердження про світ, в якому знаходиться мовець, в той час як висловлювання з "вважати" як виразником припущення (**проблематична вірогідність**) відповідає існуванню одного з можливих світів, де відповідне ствердження є істинним [9, С. 72–77].

Як припущення, так і знання відбивають **суб'єктивне бачення** описуваної мовцем ситуації об'єктивної дійсності. Процес репрезентації знання про події/явища є суб'єктивно-зумовленим у силу того, що можливі, дійсні та необхідні зв'язки можуть бути відображені у констативному висловлюванні з різною мірою вірогідності залежно від міри пізнаності цих зв'язків суб'єктом. Модальність завжди пов'язана з уявленням дійсності суб'єктом мовлення. Суб'єктивний момент у ході будь-якого пізнавального акту виявляється у формулюванні мовцем змісту повідомлення, який здійснює відбір мовних засобів з метою передати своє активне ставлення до того, про що він повідомляє.

Активність суб'єкта виявляється у тому, що з усього арсеналу мовних засобів мовець вибирає ті, які найкращим чином відображають його комунікативний намір. Модальне значення вірогідності мовець може передати, наприклад, за допомогою модальних слів *perhaps, probably, certainly, for sure* тощо або лексико-граматичних засобів типу *I do not doubt, I am sure*, не кажучи вже про інтонацію, яка передає гаму відтінків верифікаційного та емоційного ставлень до повідомлення. Це є свідченням того, що мовець першим оцінює своє висловлювання на предмет його вірогідності. Відмінність між мовцем та слухачем у цьому випадку полягає у тому, що мовець знає, чи його висловлювання є насправді вірогідним, а слухач – не знає цього.

Категорично вірогідне висловлювання пов'язане, з одного боку, з підкресленням істинності, значимості повідомлення, з іншого, з підсиленням

впливу мовця на слухача з метою переконання у вірогідності інформації, усунення його сумніву щодо прийняття пропозиції як вірогідної, з вираженням додаткової модальної інтенсифікаційної оцінки основного інформативного змісту констативного висловлювання. Категорично вірогідне висловлювання включає до своєї модальної семантики поряд зі значенням вірогідності такі значення як дійсність, істинність, визначеність та впевненість.

Основними критеріями, за якими повідомлення мовця, що має форму констативу-декларативу, визначається як категорично вірогідне, є такі: 1) фактуальність; 2) істинність; 3) вказівка джерела інформації; 4) очевидність 5) правдивість; 6) впевненість. Аналіз фактичного матеріалу показав, що слухач розцінює як вірогідну таку інформацію, яка:

а) передана точно зі слів джерела повідомлення:

(3) *''Adelaide, Nigel says you took that stamp, but this is ridiculous – ''
''It's true'' /Murdoch, 143/;*

б) отримана в результаті безпосереднього сприйняття події/явища:

(4) *''I saw by the windows that the family was not there.''
''Why should you go near the place?'' /Dickens, 661/;*

в) підтверджена правдивістю об'єктивної ситуації:

(5) *''The truth is, they were paid. Paid. They were paid by the saloon keepers, paid by the bullies, paid by the women themselves. At least they were forced to move.''*

''I read about it in the papers that came on board in Honolulu,'' said Dr. Macphail /Maugham, 49-50/;

г) підтверджена посиланнями на реальність, фактуальність події/явища:

(6) *''Don't be too silly, Will. Danby paid you a lot for that last job. In fact, far too much.''*

''Exactly'' /Murdoch, 39/.

Засвідчення мовцем вірогідності наданої ним інформації за допомогою маркерів зі вказівкою на чітке джерело інформації, маркерів зі значенням очевидності, дійсності, правдивості, впевненості викликає довіру у слухача.

Серед вищеназваних критеріїв вірогідності виділимо такі, що характеризуються мовцем як об'єктивно-орієнтовані та суб'єктивно-орієнтовані. **До об'єктивно-орієнтованих критеріїв** відображення категорії вірогідності ми зараховуємо фактуальність, істинність, очевидність та вказівку на джерело інформації, які хоча й базуються на висвітленні реальності з точки зору мовця, проте засвідчені ним як факт, тобто як існуюча, істинна чи очевидна дійсність. **До суб'єктивно-орієнтованих критеріїв** належать такі, як: правдивість та впевненість, які відображають дійсність крізь призму сприйняття події/явища мовцем і базуються на суб'єктивній обробці мовцем об'єктивних фактів та постулатів комунікації.

Зв'язок між об'єктом предикації та його ознакою, відображений модальністю суб'єктивного типу, не завжди є фактом об'єктивної дійсності.

Мовець іноді лише припускає існування такого зв'язку. Модальне значення припущення є виразником **мовленнєвого акту гіпотези** [1, С. 79]. Відповідальність мовця за вірогідність інформації накладає на нього обов'язок позначати її можливою проблематичністю спеціальними мовними засобами. Мовленнєві ситуації, в яких мовець прагне позначити своє повідомлення як проблематично вірогідне, можуть бути різними: з поваги до слухача (як носія авторитету), у випадку відсутності вагомих аргументів або з метою показати, що не хоче тиснути на слухача своїм авторитетом, як у прикладах:

(7) *'He's an American. Has an American passport. But his wife is Swiss. I think'* /Rathbone, 34/;

(8) *'Possibly the girl and her husband were together again or, if not, had some arrangement. Perhaps she had passed the money over the counter to him, and he had taken it from the bank, to divide it with her later'* /Hailey, 58/.

На відміну від категоричної вірогідності, сутність якої полягає в увірогідненні повідомлення, поданні аргументів його фактуальності, істинності, **проблематична вірогідність** пов'язана з наявністю негарантованих даних про вірогідність повідомлення в силу неможливості або небажання мовця вказати джерело інформації, неможливості здійснення верифікації повідомлення, відсутності у мовця аргументів його вірогідності.

Основними критеріями, за якими повідомлення мовця у формі констативу-супозитиву визначається як проблематично вірогідне, є такі: 1) невизначеність джерела інформації; 2) видимість; 3) припущення; 4) невпевненість мовця у вірогідності описуваної події/явища.

Мовні засоби, які відображають вірогідність / ймовірність інформації, групуються за критеріями, що утворюють такі **опозиційні пари**: вказівка на джерело інформації – невизначеність джерела інформації; очевидність – видимість; впевненість – припущення/невпевненість мовця стосовно вірогідності повідомлюваного.

Маркери фактуальності та маркери істинності не утворюють опозиційних пар з маркерами проблематичної вірогідності. Це пояснюється тим, що проблематична вірогідність базується суто на суб'єктивному баченні мовцем описуваної ним події/явища, в той час як маркери категоричної вірогідності зі значенням фактуальності та істинності можуть подавати подію/явище лише як об'єктивну з точки зору мовця і виконують у повідомленні мовця функцію аргумента вірогідності повідомлюваного. Прагматичне значення маркерів категоричної вірогідності зі значенням фактуальності та істинності у повідомленні – підкреслення мовцем вже проведеної ним верифікації події/явища об'єктивної дійсності, що описується, а прагматичне значення маркерів проблематичної вірогідності – ймовірність поданої події/явища.

Отже, категорична та проблематична вірогідність відрізняються кількісним та якісним набором маркерів. Асиметричність побудованої

системи маркерів вірогідності криється в немовних факторах і викликана практичною потребою мовця запевнити слухача у вірогідності інформації, а не навпаки. Вживання мовцем маркерів проблематичної вірогідності не є характерним для мовленнєвої ситуації випереджувального увірогіднення повідомлення. Мовець сам уникає сумнівної інформації і не повідомляє того, чому сам не довіряє. Лише у випадку, коли мовець передбачає недовіру до повідомлення або слухач верифікує зміст власне вірогідного чи категорично вірогідного констативного висловлювання мовця, а останній не має надійних аргументів вірогідності повідомлення, мовець вживає маркери проблематичної вірогідності.

Л і т е р а т у р а :

1. Булыгина Т. В., Шмелёв А. Д. Гипотеза как мыслительный и речевой акт // Логический анализ языка. Ментальные действия. – М. : Наука, 1993. – С. 78-82.
2. Дэвидсон Д. Общение и конвенциональность : пер. с англ. // Философия, логика, язык. – М. : Прогресс, 1987. – С. 212-233.
3. Игнатюк Н. А. Констатация как способ формирования английского персуазивного текста : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. – К., 1990. – 170 с.
4. Кант И. Критика чистого разума : пер. с нем. – М. : Мысль, 1994. – 592 с.
5. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесённость с действительностью: референциальные аспекты семантики местоимений. – М. : Наука, 1985. – 271 с.
6. Шатуновский И. Б. Коммуникативные типы высказываний, описывающих действительность // Логический анализ языка. Истина и истинность в культуре и языке. – М. : Наука, 1995. – С. 158-165.
7. Почепцов Г. Г. Прагматический аспект изучения предложения: к построению теории прагматического синтаксиса // Иностранные языки в школе. – № 6. – 1975. – С. 15-26.
8. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт : пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс. – Вып. XVII: Теория речевых актов. – 1986. – С. 151-169.
9. Хинтиikka Я. Логико-эпистемические исследования. – М. : Прогресс, 1980. – 447 с.
10. Bach K., Harnish R. M. Linguistic Communication and Speech Acts. – Cambridge, Mass.: Cambridge Univ. Press, 1980. – 327 p.
11. Searle J. Indirect Speech Acts // Syntax and Semantics. – New York, San Francisco, London: Academic Press. – Vol. 3. – 1975. – P. 59-82.

Д ж е р е л а і л ю с т р а т и в н о г о м а т е р і а л у :

1. Christie A. Selected Detective Prose. – М. : Raduga Publishers, 1989. – P. 9-152.
2. Dickens Ch. Little Dorrit. – London : Penguin Books, 1994. – 825 p.
3. Francis D. 10 lb. Penalty. – New York : Jove Books, 1998. – 306 p.
4. Hailey A. The Moneychangers. – London; New York; Toronto : Bantam Books, 1976. – 500 p.

5. *Murdoch I.* Bruno's Dream. – London : Triad Panther Books, 1977. – 269 p.
6. *Maugham W. S.* Rain and Other Short Stories. – M. : Progress Publishers, 1977. – P. 25-83.
7. *Rathbone J.* The Pandora option. – London : Mandarin, 1991. – 441 p.

А н н о т а ц и я

В статье изучаются характеристики и дискурсивные особенности маркеров достоверности в современном английском языке. Цель данного исследования – доказать, что в соответствии с речевой ситуацией говорящий обозначает своё высказывание лингвистическими единицами со значением категорической достоверности или языковыми единицами со значением проблематической достоверности.

Ключевые слова: *категорическая достоверность, проблематическая достоверность.*

A n n o t a t i o n

The article describes the markers of credibility in modern English with a special emphasis on their different features and discourse peculiarities. The study aims at proving that the speaker marks his utterance either with linguistic means expressing categorical credibility or those serving to depict problematic credibility.

Keywords: *categorical credibility, problematic credibility.*

Зайцева М. О.
Національна юридична академія
імені Ярослава Мудрого

К ПРОБЛЕМЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИИ В ПЕРЕВОДЕ

В данной статье рассматривается понятие “интерференция”. Автор анализирует становление указанного термина и зависимость данного понятия от психологического аспекта.

Кроме того, статья затрагивает проблему влияния интерференции на речевое поведение персонажей и стиль Дж. Тэй.

Для того, чтобы проанализировать результаты был выбран роман Дж. Тэй “A Shilling for Candles” и переводной вариант романа.

Также в статье обращается внимание на проблему учета культурологических особенностей, пренебрежение которым приводит к нарушению процесса коммуникации.

Ключевые слова: *интерференция, речевое поведение, психологический аспект, культурологические особенности.*

Вопросы адекватного перевода как художественных, так и нехудожественных текстов, всегда вызывали и вызывают бурную полемику среди ученых, занимающихся этой проблемой. К вечным вопросам, которые поднимаются исследователями, относятся следующие: 1) переводной текст – это отдельное художественное произведение; 2) переводной текст должен максимально передавать особенности стиля автора. Очевидно, что указанные